

פרשת צו "הרהור הלב"

"...זאת תורת העולה היא העלה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבקר ואש המזבח תקד בו. ולבש הכהן מדו בד...והרים את הדשן אשר תאכל האש את העלה על המזבח ושמו אצל המזבח. ופשט את בגדיו...והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה אל מקום טהור. והאש על המזבח תוקד בו לא תכבה ובער עליה הכהן עצים בבקר בבקר וערך עליה העלה והקטיר עליה חלבי השלמים. אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה." (ויקרא פרק ו' פסוקים א – ו)

שיחה משיבת ירוחם:

בקריאה של פרשת העולה, קשה שלא להבחין ביסוד התמידות הנדרש בהקרבת העולה - היא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבקר, ובבוקר שוב יערוך הכהן עולה על האש וחוזר חלילה - בוקר וערב וכל הלילה ושוב בוקר... לא בכדי, נזכרת אש התמיד הבודעת על המזבח דוקא בפרשת העולה, למרות שאיננה נדרשת רק בקורבן העולה ואיננה קשורה רק בו. יסוד נוסף הקיים בקורבן העולה הוא שקורבן זה עולה כליל לה' - הדם וכל האיברים עולים המזבחה, ריח ניחח לה'.

הרהור הלב

ויקרא רבה פרשה ז אות ג

אמר רשב"י לעולם אין העולה באה אלא על הרהור הלב.

החטאות והאשמות באים על חטאים מוגדרים, על מעשים רעים. אך הרהורי העבירה, בלב הם ואינם מוגדרים. החברה אינה יודעת על המתרחש בליבו של המהרהר, ולעיתים אף המהרהר עצמו לא מודע להרהורי ליבו, בבחינת ליבא לפומיה לא גליא. בכדי שתהיה כפרה גם על הרהורי העבירה, בכדי שתהיה כפרה אפילו על החטאים שאינם מוגדרים וברורים, בא קורבן העולה.

אך התמונה האמיתית, הפוכה מזו המוצגת:

יומא, דף כט עמוד א

הרהורי עבירה קשים מעבירה

שאם עשה האדם עבירה, עבר בבהמיותו, בחלקיו הנמוכים, בגופו, אבל המחשבה הרי היא מסגולות האדם, וכאשר שוטט האדם במחשבתו בעבירה, הרי עבר בנכבד ביותר שבחלקיו. הרהורי עבירה קשים מעבירה, כיון שבהרהוריו, משתמש האדם בחלקיו הגבוהים והפנימיים, הכשולו הוא ביסוד, בשורש, ועל כן, הוא קשה ממעשה העבירה, שלשמו משתמש האדם בחלקיו החיצוניים והנמוכים. ולא עוד, אלא שחז"ל לימדונו שהרהור עבירה היא אחת משלוש עבירות שאין אדם ניצול מהן בכל יום (בבא בתרא, דף קסד עמוד ב.).

מחשבותיו של האדם מתרוצצות כל העת, מוחו פעיל ודינמי באופן בלתי רצוני, והאדם אינו יכול להגיע לשליטה מלאה בו. ממילא, לא יוכל האדם להינצל מהרהורי העבירה. הרהורי עבירה, אם כן, מהווים כשולן עמוק יותר ממעשה העבירה עצמו, זאת ועוד, תמידיים הם ולא ניתן להינצל מהם.

נמצאת אומר, קורבן העולה, מכפר על החטאים שבשורש, שאר הקרבנות מכפרים רק על המעשים, רק על התוצאה של המחשבות הרעות והתפיסות המעותות, רק על ענפיו של השורש הפגום.

עולת תמיד, כליל לה'

לאור האמור, מובן מדוע יסוד התמידות בקורבן העולה מקבל דגש חזק כל כך. באדם ישנו צד פעיל ודומיננטי שמשפיל אותו ומוריד אותו. יש בו צד שלא מסוגל להתנתק מהרהורי העבירה, צד שמחובר באופן תמידי לנמיכות ולשפלות החומרית. על מנת לכפר על הנפילה התמידית הזו, נדרש קורבן שמוקרב תמיד, קורבן שעולה כל העת על המזבח - עולת תמיד.

וכיון שהנפילה הזו קשורה בחלקיו הפנימיים והגבוהים של האדם, בשורשו הכולל את כל צדדיו, נדרש קורבן העולה לעלות כליל לה'. כיון שהנפילה הזו היא השורש והיסוד לכל הנפילות והחטאים המעשיים, לא רק הדם שהוא הנפש נזרק על המזבח, גם לא מספיק שהדם וחלק מהאיברים יעלו. **כל הבהמה** - דמה וכל חלקיה - עולים כליל לה', ומכפרים על כל ישראל.

אולם, נראה שהתמידות בעולה לא נדרשת רק על מנת שתהיה כפרה תמידית על הרהורי העבירה התמידיים. התמידות נדרשת בעולה לומר לך, שבצד היסוד הנמוך הקיים באדם, בצד הרהורי העבירה המשפילים אותו, קיים כל העת יסוד שמעלה ומרומם את האדם, נטייה להקשר ולהתחבר לגבוה. צריך להבעיר אותו, צריך להדליק אותו, נדרשת עבודה על מנת להביאו לידי ביטוי, אך הוא קיים תמיד.

שם משמואל ויקרא פרשת צו

רבי שמואל בורנשטיין מסוכטשוב (1855 – 1926) היה האדמו"ר השני בחסידות סוכטשוב. רבי שמואל היה בנו היחיד של רבי אברהם בורנשטיין (מייסד חסידות סוכטשוב) ונכדו של הרבי מקוצק. במקום אשר תשחט העולה תשחט החטאת. תלה הכתוב חטאת לשחיטת צפון בעולה כאילו ה' עיקר צפון לעולה, ולמה. ונראה עפ"י מה ששמעתי מכ"ק אבי אדמו"ר זצלה"ה טעם שחיטת צפון בעולה, כי עולה באה על הרהור הלב שהוא במצפון על כן מקומו בצפון שנגזר שם צפון מפני שהוא במצפון מהחמה כמ"ש הא"ע, עכ"ל. אך לפי"ז יש להבין מדוע חטאת טעונה צפון כי חטאת באה על מעשה עבירה נגלית בלי מחשבה לחטא היפוך העולה. ונראה עפ"י שכתבנו במק"א שענין השוגג שהזדמן לאיש ישראלי לעבור עליו בלי דעת, הוא מחמת שבודאי מכבר השתוקק לאותו דבר אף שהי' זהיר מלעשותו מחמת ציווי הש"י, מ"מ מאחר שהשתוקק לזה הרי יש לו חיבור לזה הדבר, וע"כ מזדמן אליו הדבר הזה לעבור עליו בשוגג, והכפרה היא על מה שהשתוקק אליו כבר, וא"כ שוב הכפרה על שורש החטא שהביאו לזה והיא המחשבה ע"כ טעונה ג"כ צפון, וזה שתלוי' בעולה, להורות כי החטאת נמי הכפרה על הרהור הלב כמו עולה:

נתיבות שלום (פרשת צו – "עולה מכפרת על הרהורי הלב")

...והיינו שמקור החטא היא העולה, שמתוך הרהור הלב הגיע לחטאת, ולפיכך במקום אשר תשחט העולה תשחט החטאת, כי צריך כפרה על הרהור הלב שהוא מקור כל החטאים, דמה שמנע את עצמו מחטא בפועל היה זה מפני היראה, אבל עדיין יש בו אשמה על הרהור הלב שהיה לו. והביאור בזה כמאמר חז"ל (יומא כט.). הרהורי עבירה קשין מגופה של עבירה, שהטעם בזה מפני שלכל חטא יש שורש הגורם לו והוא ההרהור בעברה שהוא השורש פורה ראש ולענה המצמיח את כל החטאים, כמו שאחז"ל העין רואה והלב חומד וכלי מעשה גומרים, עין רואה הוא ההרהור שבא למוח ע"י ראיית העין, שמביא לכל החטאים, ולכן הרהורי עבירה קשין מעבירה כי הם יסוד ושורש הרע. ומה"ט אין ביעור אלא בשריפה, שלעקור את נקודת הרע המושרשת באדם הדרך היא רק ע"י שריפה. וע"כ כנגד הרהורי הלב שהם השורש פורה ראש ולענה הדרך היא רק ע"י אש, לשרפם ולבערם לגמרי. וזהו ענין זאת תורת העולה היא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבוקר ואש המזבח תוקד בו, שהתיקון להרהור הלב הוא רק ע"י אש הקודש של המזבח ששרפה וכילתה את אש הטומאה. וע"כ נאמר דין זה בעולה...

עוד י"ל דהנה הקב"ה ברוב רחמיו ברא תרופה למכה מן המכה עצמה, דכאשר יהודי נכשל בחטא יש לו מזה יסורי מצפון איך נכשל, ואיך עשה נגד רצון ה'. ואז מתקיים בו כמאה"כ (תהילים נא) זכחי אלוקים רוח נשברה, הרוח נשברה היא זכחי אלוקים לכפר על חטאו, והר"ז ג"כ כענין מלבנו באש, שהשברון לב הוא כאש השורפת ומבערת את החטא. אמנם ענין זה הוא רק בחטאים שבמעשה, שכאשר יהודי חוטא במעשה נשבר לבו מזה, אבל כאשר אדם נכשל בהרהורי הלב, אינו נשבר מכך בקרבו כי לא מרגיש כ"כ שעשה איסור, אף שלאמיתו של דבר הרי זה האיסור הגדול ביותר, שהרהורי עבירה קשים מעבירה, אבל הוא אינו מרגיש בזה ואין לו יסורי מצפון ואין לו רוח נשברה.

ולכך אמרה תורה שהתיקון לפגמי הרהורים, זאת תורת העולה היא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבוקר, ואש תמיד תוקד על המזבח, כי כוח האש קודש דרוש במיוחד להרהורים ומחשבות רעות שחסרה בהם התרופה של רוח נשברה.

חידושי הרי"ם

פירש רש"י ז"ל ביותר צריך הכתוב לזרז (בקרבן עולה) במקום שיש חסרון כיס, היינו, שלכל איברים יש כיס, לכסות את הדבר בידו, הוא יכול לאכול ולא לאכול, ללכת ולא ללכת כרצונו, אבל המחשבה אין לה כיס, כי אם בא לאדם מחשבה זרה, אין לו כל עצה להמלט ממנה, וזהו שפירש רש"י ז"ל ביותר צריך אדם לזרז במקום שיש חסרון כיס, היינו המחשבה, וזהו העולה, המרומזת על מחשבה.

דגל מחנה אפרים (תחילת פרשת ויצא)

יש בכאן סוד גדלות וקטנות כידוע בשם אא"ז זללה"ה כי נהפיקו נצוא נשוב (יחזקאל א', יד), ואי אפשר לעמוד על מדרגה אחת תמיד, רק עולה ויורד, והירידה היא צורך עליה כשנותן על לב תמיד ויודע ומרגיש זה שהוא בקטנות ומתפלל אל ה' על דרך וּבְקִשְׁתֶּם מִשֵּׁם אֵת ה' אֱלֹהֵיךָ וּמִצְאָתָהּ (דברים ד', יט), וזהו מִשֵּׁם - ממקום שהוא שם.

נתיבות שלום (מאמרי פורים – "תוקף קדושת היום")

שהכוונה ליוה"כ לעתיד לבא. ובספה"ק אוהב ישראל (פורים) כתב על כך בזה"ל, והיטיבו אשר דברו חכמי דורותינו על יום הפורים שהוא כמו יום הכיפורים. והרה"ק מרוזין זי"ע אמר על דברי הזוהר הללו, מי נתלה במי הוי אומר קטן נתלה בגדול (תענית ז.), ומדאמרו על יום כיפורים שהוא יום כיפורים, הרי שפורים גדול יותר מיום הכיפורים. ודברים אלו הם למעלה מכל השגה, שהרי יום כיפורים הוא היום הגדול בשנה, כאשר קראו עליו חז"ל (תנחומא וישלח) את הפסוק כי גדול יום ה' ונורא מאד ומי יכילנו (יואל ב), שאין להכיל ולהשיג את עוצם גדולת היום הקדוש יום ה', ואיך יתכן שפורים עוד יותר גדול ממנו. ועוד איתא בספה"ק (עיי' תפארת שלמה רמזי פורים ד"ה בגמ' דט"ז) שבפורים היתה דרגה יותר גדולה מאשר במתן תורה, כדכ' קימו וקבלו היהודים עליהם ועל זרעם, ואחז"ל (שבת פח.) הדר קבלוה ברצון, היינו שבפורים היתה בחי' קבלת התורה ברצון שהיא מדרגה עוד יותר גדולה משל קבלת התורה. וכלום שייך השגה במדרגות כה גבוהות, מה יכול להיות יותר גדול ממעמד הר סיני שבו נפתחו כל ז' הרקיעים וראו הכל כי אין עוד מלבדו.

והימים האלה נזכרים ונעשים בכל דור ודור משפחה ומשפחה מדינה ומדינה ועיר ועיר. ימי הפורים נזכרים ונעשים בכל דור ודור, בכל דור יורדת הארה מיוחדת של פורים לפי צורך הדור, וכן בכל משפחה ומשפחה מדינה ומדינה עיר ועיר.

והנה ההארה של פורים היא למעלה מכל מושג, וכלשון הפרי עין חיים מהאריז"ל (שער הפורים) וז"ל, והנה הארה הזאת לא היה לא בשבת ולא ביו"ט אלא בפורים בלבד, וכמו שאמרו חז"ל במדרש (יל"ש משלי ט), כל המועדים עתידין להבטל וימי הפורים לא יהיו נבטלים, כמ"ד וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים, והבן מה שאמר לא יעברו כי תמיד נשאר הארה זו בזמן הזה של ימי הפורים וכו', והיא הארה אשר מעולם לא נהיה כמוהו. עכ"ל. וכשם שע"פ קבלה בספירות העליונות הארת הפורים היא הארה אשר כמוה לא נהיתה מימות עולם, הר"ז שייך גם בעבודת ה' בכל דור ומשפחה מדינה ועיר, ויש להבין ע"ד העבודה מהו תוקף קדושת היום. וכן מצינו בכל הספה"ק שהעמידו את מעלת יום הפורים לעילא ולעילא בבחי' גבוה מעל גבוה. ומקורו מהא דאיתא בתקו"ז (תי' כא, נז:) פורים אתקריאת ע"ש יום הכפורים דעתידין לאתענגא ביה, שהשוו דרגת יום הפורים ליום הכפורים, ובארו המפרשים

טללי חיים (פורים קכה)

זוהי סגולת ההארה של פורים. ביום זה כל אחד ואחד מסוגל להכיר ממעמקי לבבו ברצון חופשי בלי שום הכרח, שהוא איננו רוצה אלא את הדבקות האלהית בה' יתברך ממש. זהו יום של תשובה פנימית, תשובה מאהבה נאמנה, בה מתגלית הפנימיות הקדושה של ישראל. זהו יום של שמחה אדירה, אשר אין שמחה כהתרת הספקות' (ראה תורת העולה להרמ"א, ג סד, מצודות דוד משלי טו ל), ואין ספק מכאיב יותר כמו שאלת "היש ה' בקרבנו אם אין". עמלק, גימטריא 'ספק', מנסה למרר אותנו בטענות שאיננו מחוברים לה' ואיננו רוצים את רצונו חלילה. ואנו כיום זה מכים אותו שוק על ירך, ומודיעים קבל עם ועדה שאין לנו אלא לב אחד לאבינו שבשמים, ולא זו בלבד, אלא שלכל ישראל כולם, בכל מקום שהם, בפנים-פנימיותם שוכנת הארה קדושה ועליונה, הארת הנוקבא, וכל ישראל בפנימיותם הם קדושים וטהורים, ובמעמקי לבבם רוצים אך ורק את רצון ה', ולא דבר אחר כלל, ושורש כל כאבם היא העובדה שאינם מצליחים לגלות את האור האדיר הזה חוצה.

פורים - מגילת אסתר - לגלות את ההסתר
נתיבות שלום (פרשת לך לך - "לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך")

וי"ל הענין ע"ד העבודה, דהנה יש להקשות באומרו לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך, הרי סדר היציאה הוא להיפך, קודם יוצאים מהבית ואת"כ ממולדתך מהמשפחה ורק את"כ יוצאים מהארץ, ומדוע כתוב כאן בסדר הפוך. וי"ל בזה דהכוונה כאן על עניני מדות ותכונות שיש באדם, דהנה יש אצל האדם מדות רעות המושרשות בו מצד הארץ שנמצא בה, כמש"כ הרמב"ם (הל' דעות פ"ו): דרך

ברייתו של אדם להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו אחר רעיו וחבריו ונוהג כמנהג אנשי מדינתו, והיות ובכל מקום יש את הליקויים הנמצאים באנשי אותו המקום, הריהם נדבקים באדם המתגורר באותו מקום, שטבע האדם להיות נמשך אחר חבריו ואנשי מקומו, וע"ז נאמר לך לך מארצך, מהמדות הרעות שנדבקו בך מצד ארצך. אמנם המדות הרעות שמצד ארצך אינם מושרשות עמוק כ"כ באדם ויותר קל לעוקרם. ויש ממולדתך, מדות רעות הבאות בתורשה מצד המשפחה, שמדות תורשתיות מושרשות כבר יותר עמוק, וע"ז ציוה הקב"ה לאברהם לך לך גם ממולדתך, ועוד יש יותר עמוק מבית אביך, פגמים הנמשכים מההורים, כמד"כ (תהלים נא) הן בעון חוללתי ובחטא יחמתני אמי, שהם פגמים הטבועים בדם שאותם קשה ביותר לעקור. וזאת אמר הקב"ה לאברהם שיעקור המדות הרעות וישרש אתריהן יותר ויותר עמוק עד שיגיע אל הארץ אשר אראך היינו שיגיע לתכלית הדבקות בה'.

תמיד השתדלו החסידים לשעבד את ההתרגושים סתמיות, לעבודת, ועוד עשו פעולות חיצוניות לעורר אותה ולשעבדה לעבודת האל. כי אף ששתיית המשקה בין שרף וכדומה הנהוג בחסידים ענין גדול בה, והיא מעין ויבא לו בין וישת, שהמשיכה השראת השכינה על יצחק אבינו לברך את יעקב, וענין בזהר הקדוש תולדות (קמ"ב ע"ב) ויבא לו בין, רמז רמז מאתר רחיק קריב ליה, ענין שם. אבל לכל ענין גדול יש גם פשוט, ובפרט לנו הפשוטים, ואין המקרא יוצא מידי פשוטו. הנין שרף מעורר את לב האיש עם התרגושותיו, ואז הגרוע אף אם אינו משתפר, בהתעוררות רוחו אחר שתיית המשקה מוסיף להתרגש אל הטא ואל פשע ומוסיף על ידי זה להלביש את נפשו שנתגלה מקצתה, ברע רחמנא לצלן, והחסיד בעל הנפש המחפש בגרות את נפשו שנתעלקה בו, אומר, הן רק ממשקה נתעוררתי ועל ידה התגלה עמה מקצת מנפשי, אבל בין כך ובין כך מנפשי נתגלה מקצתה אחוץ בכנפה זה ולא ארפנו, ואעבד את עבודת ד' בנפש גלויה, ולא רק כפי שפעלה המשקה עלי לגלותה, אף בעבודתי אוסיף לגלותה ובהתרגושות והתפעלות אף התלהבות. וגם אתה עשה כך, שמה עם חבריך

החסידים בעלי הנפש, לתכלית זה ובאפן הזה, לסבב בה התרגושות הנפש ותוספת העבודה בנפש גלויה. ובין שלכונה זו ובחכמה זו, ובמסבת מרעים חסידים אתה מעורר אותה ושוחה המשקה, לכן גם מראשיתה את ההתרגושות הזאת הסתמית, בלבוש קדוש תרגיש כך, התרגושות לעבודה לאמונה ליראה ולאהבת ד'.

גם ההתעוררות שעל ידי הנגינה שמרבים כל כך בה החסידים, היא כעין זה. עולם הנגון גבוה מאד, אבל לנו הפשוטים רק בהעבודה הפשוטה צריכים. לעיין, לדעת ולעבד, ועל ידי זה גם הנגלות שגלה ממרום, גם בלא השתנו המושך לנו. איתא בספר הקדוש בית אהרן על הפסוק תשורי מראש אמנה, וזה לשונו הקדוש, די גרעסטע אמונה וויפל א יוד האט איז זינגען דער ראש דערפון, ער באן לשונו הקדוש [הנגינה היא ראש האמונה].

אל יקשה לך הלא רואים אנו חוננים ומנגנים גדולים שלכם רחוק מד' אין אמונה ואין לב רחמנא לצלן, ואפלו בין העכו"ם יש מנגנים, מפני שהנגון הוא רק מין גלוי הנפש והתרגושתיה, אבל אין עוד הברע מה יעשה האיש בשעה שמתרגש ומה יפעל בחלק נפשו שהתגלה.